

Znalostní pracovník v informační společnosti

Pracovníci disponující znalostmi jsou nově se objevující dominantní skupinou soudobé společnosti. Znalostní pracovníci, jak je označuje odborná literatura, tvoří ve Spojených státech v současnosti více než třetinu všech pracovních sil, a předpokládá se, že ve všech vyspělých zemích budou v dohlednu největší samostatnou skupinou obyvatelstva a pracovních sil. Budou tou skupinou, která bude určovat charakter vznikající společnosti znalostí a bude rozhodovat o jejím sociálním profilu. Především platí, že znalostní pracovníci získávají přístup k práci, zaměstnání a společenskému postavení prostřednictvím formálního vzdělání. Prvním důsledkem této skutečnosti je, že ústřední složkou znalostní společnosti se postupně stává vzdělávání a klíčovými institucemi se stávají školy. Otázky typu, které znalosti jsou nezbytné pro všechny, jakou kombinaci znalostí všichni potřebují, co ve studiu a ve výuce znamená kvalitu, se postupně stávají středem zájmu společnosti i klíčovými politickými tématy, a tím také aktuálním odborným tématem.

K rozsáhlé odborné diskusi významným dílem přispívá publikace Pavla Rankova, vydaná Ústavem informatiky Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě na podzim roku 2014, ve které autor v kontextu znalostí a znalostní ekonomiky, i digitálních technologií, sleduje roli znalostního pracovníka ve stávající informační společnosti.

V kapitole s názvem „Informace a znalosti“ sleduje autor, kromě terminologických vymezení jednotlivých pojmů, posloupnost vývoje od dat přes informace ke znalostem, které ilustruje znalostní pyramida. S odkazem na mnoho dalších autorů je zde podrobně rozebíraná cesta od moudrosti k inovacím, kde moudrostí je označován soubor tacitních znalostí, a podstata inovace spočívá v tom, že někdo využije kombinaci tacitních znalostí k nějakému výsledku jako první. Toto tvrzení je ilustrováno konkrétními příklady. Shrnuto, porozumění vztahům umožňuje přerod dat v informace, porozumění zákonitostem umožňuje přerod informací ve znalosti a porozuměním principům se dostáváme od znalostí k moudrosti. A samozřejmě tento vývoj není možný bez značné dávky emoční inteligence a intuice.

Kapitola s názvem „Informace a znalosti v ekonomice“ nabízí různé pohledy na znalostní ekonomiku, která se podle autora vyznačuje tím, že znalosti jsou surovinou a nástrojem, které se při produkci čehokoliv intenzivně a cíleně využívají. A tak znalostní ekonomika zasahuje všechny sektory ekonomiky současné společnosti, i když prosperují jenom některé. Autor se pouští i do diskutabilního tématu o znalostech v ekonomice v minulosti, kde rozdíl mezi minulou a současnou ekonomikou není v tom, že by informace a znalosti v hospodářství absentovaly, ale rozdíl vidí v poměru mezi objemem znalostí a objemem fyzické práce, který byl do výrobního procesu vložený. V kontextu informací a znalostí sleduje vývoj ekonomických a sociálních systémů vyspělé části Evropy s občasným exkurzem do Spojených států a zamýšlí se nad hodnotou informací a znalostí jako strategické suroviny pro fungování současných ekonomických, sociálních i politických systémů. Pozornost je věnována informačním technologiím a jejich úloze v znalostní ekonomice, především v možnosti širokého využití ekonomické metody „just-in-time“. V posledních částech kapitoly se autor zabývá inovacemi jako produkty lidského kapitálu, zmiňuje nestabilitu znalostní ekonomiky a nabízí pohled na globální ekonomiku.

Stěžejní kapitola publikace zpracovává komplexní pohled na znalostního pracovníka. Autor nabízí, opět s odvoláním na mnoho dalších autorů, různé přístupy k vymezení znalostního pracovníka – jako symbolického analytika, experta a profesionála, informačního specialistu, i jako lidský kapitál, a v kontextu charakteristiky práce znalostních pracovníků se zabývá i jejich sociální nejistotou. V souvislosti s digitálními technologiemi a expertními systémy zmiňuje určité vystřízlivění ohledně jejich reálných možností, protože v současnosti se už o expertním systémech uvažuje víc jako o asistentovi pro „lidského“ experta, než jako o jeho šéfovi. Závěr kapitoly je věnován takovým jevům, jako jsou individualizace a síťování práce znalostních pracovníků a formy prolínání práce a zábavy, jakými jsou multitasking a gamifikace.

V poslední kapitole s názvem „Vzdělávání pro znalostní ekonomiku“ autor srovnává vzdělávání v agrární, industriální a znalostní společnosti. Na vzdělání nahlíží jako na investici a v pozornosti je především linie současného formálního vzdělávání a tzv. komunikačně-informační kompetence. Zvláštní podkapitola je věnována problematice učící se organizace. Závěry z celé problematiky autor zformuloval do jedenácti bodů.

Publikace je nepochybně velmi dobrým pokusem zpracovat problematiku znalostního pracovníka v komplexním pohledu a je mnoho důvodů, proč knihu číst. Kromě zmiňovaných širších historických a sociálních kontextů, autor zde nabízí mnoho podnětů k zamyšlení, například na téma informační versus znalostní společnost, profil a role znalostního pracovníka v znalostní ekonomice a inovatorství, nebo i zamyšlení nad tím, zda vědomosti jsou synonymem pro znalosti. Různé údaje, informace a poznatky získává člověk formou vědomostí ve vzdělávacím procesu, či už individuálním nebo skupinovém. Jestli dojde k přeměně vědomostí na znalosti, závisí u každého jedince jednak od úrovně jeho kognitivních schopností, a jednak od schopnosti či dovednosti aplikovat získané vědomosti v praxi. Je potřeba také brát v úvahu skutečnost, že specializované znalosti samy o sobě žádnou výkonnost nepřinášejí. Znalostní pracovník potřebuje organizaci jako nástroj, který mu umožní uplatnit jeho techné, jeho specializované znalosti. Kouzlo spočívá v tom, najít nejschopnějšího a nechat ho dělat právě to, co umí nejlépe.

PhDr. Beáta Sedláčková Ph.D.

beata.sedlackova@fpf.slu.cz

(Slezská univerzita v Opavě, Ústav informatiky)